

LITUM – 10 ÅR AV LITERACYFORSKNING I SAMVERKAN

Erika Sturk, Maria Levlin, Eva Lindgren

UMEÅ UNIVERSITET 2024

Innehållsförteckning

Inledning.....	4
Bakgrund.....	5
Finansiering.....	6
Den initiala fasen.....	8
Samarbete och samverkan.....	9
Deltagare.....	11
Samarbete i forskarnätverk.....	13
Samverkan med praktiken.....	13
Forskningsområden och forskningsprojekt: Literacy i utbildning.....	16
Förskolan.....	17
Låg- och mellanstadiet.....	17
Rita för att lära och lära sig att rita i lågstadiets NO- undervisning,.....	17
Skrivande som näring för demokratin.....	18
Utvärdering av cirkelmodellen: elevers skrivande på mellanstadiet.....	18
Högstadiet och gymnasiet.....	19
2-year postdoc (2021-2023) on writing processes in L1 & L2, upper-secondary education & higher education.....	19
Literacy i SO, NO, hemkunskap, matematik, moderna språk.....	20
Forskningsprojekt inom matematik.....	20
Elevers (brist på) förståelse av matematiska texter.....	20
Det naturliga språkets roll vid elevers lärande av det matematiska symbolspråket.....	21
Effekter på krav på läsförmåga när matematikuppgifter översätts mellan olika språk.....	21
Literacy i högre utbildning.....	21

Skrivdidaktik i lärarutbildning och skola i Finland och Sverige	21
Flerspråkighet och literacy	22
Literacitet i Sápmi: flerspråkighet, revitalisering och literacitetsutveckling i ett globaliserat Norden.....	22
SFI-elevs skriftbruk i vardagsliv och studier	23
Språkpolicy: Att skapa språkstimulerande gränsöverskridande arenor på Ålidhemsskolan.	24
Att lära sig ett nytt språk: kognitiv utveckling hos nyanlända immigranter	25
Övriga publikationer inom området	25
Skönlitteratur och kreativt skrivande.....	25
Läs- och skrivsvårigheter.....	26
Skrivande vid lässvårigheter och andra inlärningssvårigheter.	26
Interventionsstudier vid språk- och lässvårigheter	27
Metoder	28
Aktiviteter	28
Lunchträffar och seminarier.....	28
Publikationer	29
Skrivinternat.....	29
SKRIVUM	29
SIG Writing 2022	30
Symposier	30
Koppling till lärarutbildningen.....	31
Framåtspaning	32
Referenser	35

Inledning

Under de senaste 10–15 åren har läsandet och skrivandet ökat explosionsartat, något som delvis förändrat dess förutsättningar på ett genomgripande sätt. Mer än någonsin skriver de flesta, speciellt ungdomar, på flera språk. Kontexten är i stort sett uteslutande digital. Man läser och skriver sms, man bloggar och man deltar på sociala medier ofta flera timmar per dag. Dessa aktiviteter pågår i såväl skolan som på fritiden. Samtidigt har kraven på läs- och skrivkunnighet ökat inom både utbildning och yrkesliv, vilket innebär en särskild utmaning för personer med läs- och skrivsvårigheter, samt för personer med kort utbildningsbakgrund och annat modersmål än svenska. Detta ställer inte bara krav på skolan/högskolan utan också på forskarsamhället. Läsan- och skrivande formar komplexa system där språk, identitet, kontext med mera samverkar. Traditionellt har literacyforskning baserats på kognitiva eller sociokulturella perspektiv och det finns exempel på hur man också använt så kallade sociokognitiva perspektiv. Man har också börjat titta på om och i så fall hur teorier om komplexa och dynamiska system kan anpassas för literacy för att förklara och förstå skeenden. Vid Umeå universitet finns stor erfarenhet av såväl kognitiv som sociokulturell forskning om läsan- och skrivande. Det finns också en öppen diskussion om dessa teorier och ett intresse för att överbrygga traditionellt motstående teoretiska utgångspunkter. För att driva forskningen framåt tror vi att det är nödvändigt att betrakta dagens läsan- och skrivande utifrån flera olika och även nya literacyperspektiv.

Literacy is the ability to identify, understand, interpret, create, communicate and compute, using printed and written materials associated with varying contexts. Literacy involves a continuum of learning in enabling individuals to achieve their goals, to develop their knowledge and potential, and to participate fully in their community and wider society [...] The plurality of literacy refers to the many ways in which literacy is employed and the many things with which it is associated in a community or society and throughout the life of an individual. People acquire and apply literacy for different purposes in different situations, all of which are shaped by culture, history, language, religion and socio-economic conditions (UNESCO, 2004: 13).

Vi tar fasta på UNESCOs definition av literacy presenterad ovan och beskriver vår forskning som forskning om läsan- och skrivande ur ett brett perspektiv. Det betyder att forskning som studerar kognitiva processer, kontextuella frågor, historiska perspektiv, styrdokument, diskurser och policy är avgörande för att bidra till utvecklingen av läs- och skrivundervisningen på alla nivåer i utbildningssystemet. Vi har valt att fokusera på två huvudområden i forskningen: 1) att läsa och skriva på flera språk och 2) att läsa och skriva i utbildning och på fritiden. Dessa områden

är övergripande och innefattar ett brett spektrum av inriktningar, eller perspektiv, som till exempel: historia, policy och demokrati, läs- och skrivsvårigheter.

LITUM är en akronym för Literacyforskning med utbildningsvetenskaplig inriktning vid Umeå universitet. Vi visste redan när LITUM startade 2013 att literacyforskning, forskning om läsande och skrivande, vid Umeå universitet (UmU) har stor potential. Det fanns ett relativt stort antal seniorforskare och forskarstuderande med en rad olika inriktningar och forskningsområden. Vi ville därför ha en strategi för ökad tvärvetenskap och internationell konkurrenskraft. Sedan starten har LITUM samlat ett drygt tjugotal forskare och forskarstuderande från Institutionerna för språkstudier, estetiska ämnen, kultur och medievetenskaper (litteraturvetenskap), psykologi och tillämpad utbildningsvetenskap. Vi har arbetat aktivt med att använda olika perspektiv, från exempelvis språkdidaktik, pedagogiskt arbete, litteraturdidaktik, språkvetenskap och kognitionspsykologi för att belysa problem och forskningsfrågor på ett nytt, bredare sätt. Avgörande har varit att vi haft möjlighet att arbeta tillsammans till exempel i form av interventionsstudier, och att genomföra gemensamma aktiviteter som exempelvis skrivarinternat, tematiska lunchträffar och seminarier. Vi har också haft möjlighet att knyta en gästprofessor till miljön samt att bjuda in ett antal välrenommerade internationella forskare för dialog om och förutsättningar för forskningssamarbeten.

LITUM finansieras av Lärarhögskolan och Institutionen för språkstudier vid Umeå universitet och leds av en eller två forskningsledare, vilka planerar för aktiviteter under året, där ett symposium är ett återkommande viktigt inslag varje vår med mötesplats för LITUMs medlemmar och några inbjudna forskare.

Bakgrund

Från 2010 och framåt växte intresset för literacyforskning vid Institutionen för språkstudier. 2013 konkretiserades forskningsmiljön i gruppen LITUM. LITUM-nätverket ägnade mycket tid åt att utarbeta ett strategidokument och syntetisera sin forskning i några övergripande områden, vilka vi också presenterar på en hemsida. Eftersom forskarna deltar i flera internationella nätverk och sammanhang, och har valt att rekrytera såväl doktorander som seniora forskare internationellt, finns hemsidan både på svenska och på engelska.

Redan en första utvärdering 2014 visar att forskningssatsningen konkret har bidragit till

- att en aktiv forskningsmiljö, LITUM, har formats,
- att vi rekryterat framstående forskare som post-doc och gästprofessor
- att vi har startat forskningsprojekt med skolor,

- att vi har kunnat bjuda in internationellt framstående forskare som föreläsare och diskussionspartners för forskare och forskarstuderande,
- att vi kan arbeta med publiceringar och forskningsansökningar tillsammans, samt
- att UmUs forskning om läsande och skrivande har blivit mer synlig nationellt och internationellt.

Finansiering

LITUMs forskning har finansierats både med interna och externa medel (se Tabell 1 och 2). Initialt kunde LITUM formeras genom Lärarhögskolans satsning på ett antal forskningsmiljöer 2009–2016. Den satsningen innefattade för literacyområdet medel för en professor, två postdoktorer, två doktorander samt medel för gästprofessorer och expenser. Under åren har medlen av olika skäl, till exempel byte av forskningsledare, omdisponerats. Detta har till exempel möjliggjort forskningstid i tjänst för sex forskare som tillsammans kunde genomföra en praktisknära forskningsstudie och ytterligare postdoktorsatsningar. Den interna finansieringen har också bestått av medel från humanistiska fakulteten och Institutionen för språkstudier i form av arbetstid för forskningsledare. Expensmedlen har möjliggjort ett antal skrivarinternat och ett stort antal inbjudna gäster. Strategin har varit att bygga miljön både på kort sikt genom exv postdoktorer och forskningstid i tjänst och på lång sikt genom exempelvis biträdande lektorat och internationella kontakter.

Tabell 1. Internfinansiering för LITUM.

Datum	Dnr	Period	Belopp	Finansiär	Syfte
2008-12-16	UmU 500-4404-08	2009–2015	12 800 000	Universitetets satsning på USE	professor, 1 postdoc, 2 doktorander, startuppbidrag, gästprofessor
2015-12-02	FS 1.1-1294-15	2016–2019	2 730 000	Lärarhögskolan	postdoc 2 år, forskningsledare 20 %, Lokaler och Igem
2016-09-08	FS 4.1.1-667-16	2017–2020	1 762 000	Lärarhögskolan	forskningstid 2*30 %; forskningstid för forskningsledare 20 %; Lokaler och Igem)
				Institutionen för språkstudier	Samfinansiering 10 %
				Humanistiska fakulteten	Forskningsledare 30 %
2021-02-17	FS 1.3.2-1299-20	2022–2025	664 000 111 000 664 000	Lärarhögskolan	Forskningsledare 15 % Miljöstöd
				Institutionen för språkstudier	Forskningsledare 15 %

UmUs satsning på literacyforskning har gett en mycket positiv effekt på miljöns förmåga att attrahera externa medel. Till dags dato har 7 projekt

Den initiala fasen

Före 2010 var forskning inom området läsande och skrivande i större utsträckning än idag utspridda över campus. I samband med Lärarhögskolans nya formering och omorganisationen av de fem institutionerna inom Fakulteten för lärarutbildning, flyttades ett tiotal medarbetare till Institutionen för språkstudier. Detta gjorde att ett större antal forskare och doktorander inom området, med olika forskningsbakgrund, nu fanns på samma institution. En positiv effekt av det blev att diskussioner om olika teoretiska och metodiska ansatser blev mer aktiva och resonemang om kärnan, eller kärnorna, i forskning om läsande och skrivande kunde föras på ett annat sätt än tidigare.

Dåvarande LITUM-ledare Eva Lindgren skriver i sin utvärdering 2014 att det sedan 2010 har skett en helt omvälvande förändring av forskningen på institutionen för språkstudier, där utbildningsvetenskaplig forskning har gått från en tämligen undanskymd position till den kanske mest synliga. Denna forskning innefattade såväl språkdidaktik och pedagogiskt arbete som språkvetenskap och litteraturvetenskap och LITUMs verksamhet kan ses som en brygga över dessa. En indikator på forskningsområdets förankring vid institutionen och fakulteten är satsningar man väljer att göra utöver den föreliggande forskningssatsningen. Biträdande lektorat har tillkommit med finansiering från fakulteten. Under våren 2014 riktades också tre (av totalt sju) doktorandutrymmen mot LITUMs verksamhet. Efter rekryteringsprocessen blev dock hela fem av de sju rekryterade doktoranderna kopplade till området, en i språkvetenskap, tre i språkdidaktik och en i pedagogiskt arbete. En annan indikator är att institutionsledningen ofta tillfrågar LITUM i frågor som rör läsande och skrivande till exempel remisser eller kommunikation med Skolverket.

Tidigt i LITUMs historia var de viktigaste synliga resultaten av satsningen med LITUM att samtal om det lästa, flerspråkighet och vardagligt skriftbruk fått en framskjuten position i universitetets forskning. Läsning och samtalets betydelse är i fokus för många av LITUMs forskare. Här har man bland annat sett att förskolans verksamhet är präglad av kolliderande diskurser: omsorg och läroplansstyrd didaktisk verksamhet. Vikten av att samtala om och reflektera över text i både läsandet och skrivandet har visat sig ge värdefull träning i bland annat inferens samt öka medvetenheten om lärandet och ge högre motivationen för läsning och skrivande. Vidare har studier visat hur flerspråkighet och mångkulturella perspektiv på literacy är av stor betydelse idag i förskola såväl som i skola. LITUMs forskning fokuserar bland annat på minoritetsspråk i Sverige och i Sydafrika. I båda kontexterna finns liknande utmaningar där barn och unga dagligen exponeras för minoritetsspråk, majoritetsspråk och engelska men där maktstrukturer hindrar likvärdig literacitetsutveckling på alla språk. Dessa reflekteras såväl i styrdokument som i skolpraktik och textproduktion. Vardagligt skriftbruk studeras i historiska och samtida kontexter. Här har vi bland annat sett hur vuxna sfi-studenters identitet hänger samman med skriftbruk i och utanför den formella lärandekontexten och hur exponering

för engelska på fritiden påverkar barn och ungas läsning och skrivande i skolkontexten. Kort sagt, initiativet med forskningsnätverket gav redan i det initierande skedet ringar på vattnet. Och dessa kom att fortsätta sin vågrörelse, vilket blir synligt i den fortsatta rapporten.

Lindgren skriver 2014:

På det lokala planet är den tydligaste indikatorn antal forskare och doktorander som ökat och påverkat området i positiv riktning vad gäller tillskapandet av en substantiell miljö och disciplinär bredd.

En annan indikator för det nationella/internationella planet handlar om efterfrågan av kompetens, delaktighet och nätverk. Många forskare blir inbjudna att delta i sammanhang vid andra lärosäten, tex föreläsningar i utbildningar, seminarier, deltagande i skolverkskurser (tex läslyftet), eller forskningsprojekt. De interventionsstudier LITUM initierat för forskning med skolan är också ett exempel på denna indikator. Studierna syftar till att driva forskningen framåt genom att praktikens erfarenheter mixas med teorier och metoder genom hela forskningsprocessen. LITUMs forskare blir också inbjudna att vara sakkunniga vid internationella forskningsråd, delta i nätverk, redaktörsskap, och annat kollegialt samarbete (peer-review, opponenter, betygsnämnd etc).

En tredje indikator handlar om synlighet. Detta jobbar vi aktivt med och ser att synligheten har ökat. Vi har ordnat fyra välbesökta internationella konferenser, vi publicerar i internationella tidskrifter och deltar i konferenser och i nätverk. Våra forskningsresultat syns och används i utbildningar och syns i viss mån också i debatt. På ett mer anekdotiskt plan har vi också under det senaste året hört nationella och internationella kollegor säga att 'i Umeå gör ni ju intressanta saker', något vi inte har hört förut.

Samarbete och samverkan

En förutsättning för forskning inom utbildningsvetenskap är samarbete och samverkan. Samverkan lyfts fram som nödvändigt för att sprida forskning, men för att forskningsresultat också ska användas av lärare ska forskning inte bara ”nä ut utan också nå fram” anses det behövas mötesplatser (SOU 2009:94, s 127).

Genom forskningsatsningen har vi kunnat samla forskning om läsande, skrivande och literacy i en och samma miljö. Dessa områden har traditionellt kantats av stora inbördes konflikter, något som vi har lyckats överbrygga. Vi arbetar aktivt med att bygga ihop perspektiv för att kunna belysa problem och forskningsfrågor på ett nytt, bredare sätt. Avgörande är att vi har haft möjlighet att arbeta tillsammans till exempel i form av interventionsstudier, och att genomföra gemensamma aktiviteter som skrivarinternat.

Utvecklingen av literacyforskningen vid UmU är ett lagarbete som präglas av samverkan och ett starkt inkluderande perspektiv. Vid UmU finns seniora forskare och forskarstuderande som på olika sätt forskar om läsande och skrivande var för sig eller i små grupper. Många av dessa forskare finns vid Institutionen för språkstudier, medan andra återfinns vid flera andra institutioner.

Som forskare inom literacy i utbildningsvetenskapliga sammanhang samverkar vi tätt med skolor, lärare, elever för att förstå och förklara samt ge förslag till utveckling av undervisning och lärande. Det finns många sätt att beskriva forskning som görs i, med, för, eller ute på skolor i LITUM-nätverket. Forskningen kan till exempel beskrivas som forskning och utveckling (FoU), som praktknära, som skolforskning eller som deltagande. Praktknära kan alltså förstås som att forskningen görs nära praktiken, vilket innebär att den genomförs i ett skolsammanhang, till exempel i ett klassrum i en skola. Att forskningen är deltagande betyder att både forskare och skolpersonal, till exempel lärare eller rektorer, kommer överens om vilka frågor som ska fokuseras, hur de ska undersökas, vilka som ska delta, hur analyser ska genomföras och hur resultaten ska spridas. Det betyder inte att alla måste vara aktiva i alla steg av en sådan forskningsprocess, men det betyder att man är överens om hur den ska genomföras. Samarbete bör därför inte bara vara i syfte att implementera forskningsresultat utan i syfte att skapa forskningsresultat. Därför genomförs projekt där formerna möjliggör reellt samarbete hela vägen från problemställningar till publicering. Sådana satsningar kan därför innehålla möjlighet för finansiering av personal utanför universitetet.

Samarbete är avgörande för uppbyggnad av forskningsmiljöer. Man behöver tid för att arbeta tillsammans och skapa en kultur och ett samtal där forskning står i centrum. I en sådan miljö stimuleras man att tänka på forskning, göra forskning, berätta om forskning och söka medel för forskning. Vi vet att vår miljö är attraktiv, såväl nationellt som internationellt. Det visar sig bland annat genom de gästforskare och gästprofessorer som vi kunnat knyta till miljön, genom att internationella forskare årligen deltar vid vårt symposium, och genom att internationella forskare rekommenderas av andra lärosäten att besöka och delta i vår forskningsmiljö. Samarbete med forskare och forskningsmiljöer utanför universitetet är också viktigt för att ge mer input och fler idéer till forskningen. Därför kan satsningar göras där samarbete krävs med aktörer vid andra lärosäten nationellt/internationellt.

Samarbete mellan discipliner bör innefatta såväl teoretiska utgångspunkter som ämnen. LITUMs område innefattar tex olika teoretiska utgångspunkter såväl som olika sammanhang där läsande och skrivande ingår (skolämnena, situationer). Ett sådant brett perspektiv kan appliceras även på andra utbildningsvetenskapliga områden.

Deltagare

En kärna av initierade nätverksmedlemmar deltar i de flesta möten och aktiviteter, och nätverket består dessutom av medlemmar som deltar mindre aktivt men utgör en del av miljön bland annat genom sin forskning och deltagande i exempelvis gemensamma publikationer. Nätverket består av såväl seniora forskare, lektorer, adjunkter som doktorander. För de nätverksmedlemmar som finns på annan ort erbjuds oftast möjligheter att delta via länk. Flest nätverksmedlemmar kommer från Institutionen för språkstudier (se Tabell 4).

LITUMs forskningsmiljö bidrar på ett positivt sätt till utveckling för doktorander. LITUMs gästforskare har exempelvis läst doktorandtexter och doktorander har fått ta del av andra forskningsmiljöer genom utbyte med nationella och internationella forskare. LITUM håller regelbundna träffar där vi diskuterar teorier, nya artiklar och annat relevant. Vid sådana träffar kan doktorander presentera pågående arbete, det kan handla om dataanalys eller artikelutkast. LITUM har också, från 2015 och framåt, anordnat en forskarutbildningskurs om teorier kring läsande, skrivande och literacy, där flera internationella forskare deltagit – en annan direkt effekt av forskningssatsningen. Dessutom är flera av doktoranderna involverade i forskningsprojekt, såsom Literacitet i Sapmi och LITUMs interventionsstudier med skolor.

Bland LITUMs medlemmar finns bland andra aktiva doktorander och disputerade. De som disputerat och fått anställning vid annat lärosäte än Umeå universitet finns kvar i LITUM-miljön. Sedan 2013 har cirka 10 doktorander i LITUM-miljön disputerat och lika många förväntas disputerat inom något eller några år.

Tabell 4. LITUM-medlemmar vid Institutionen för språkstudier 2024. Personer som är eller som tidigare varit doktorand vid Umeå universitetet markeras med asterisk.

Andreas Nouttaniemi	Malin Öberg
Anna Burman Nyberg	Manar Halwani*
Annika Norlund Shaswar*	Maria Levlin*
Carla Jonsson	Maria Rosenberg
Daniela Karlsson	Margita Rönngren
Elin Jälmbrant	Natalia Ringblom
Elisabeth Nilsson*	Nina Vandermeulen
Erika Sturk*	Paulette van der Voet*

Eva Lindgren	Per Boström*
Hampus Holm*	Peter Ström
Ingela Valfridsson	Pär Sehlström*
Ingmarie Mellenius	Sejla Kilim
Jenny Bergström*	Suvi Karjalainen
Karyn Sandström*	Mai Trang Vu*
Kirk P H Sullivan	Virginia Langum
Linda Sandström	Yvonne Knospe*
Malin Isaksson	

I LITUM-nätverket finns också medlemmar från andra institutioner vid Umeå universitet: Institutionen för kultur- och medievvetenskaper, Pedagogiska institutionen, Institutionen för naturvetenskapernas och matematikens didaktik, Institutionen för tillämpad utbildningsvetenskap, Institutionen för kost- och måltidsvetenskap och Institutionen för psykologi (se Tabell 5). I LITUM har vi även en representant från SLU, Sveriges Lantbruksuniversitet.

Tabell 5. LITUM-medlemmar vid Umeå universitet utom Institutionen för språkstudier. Personer som är eller som tidigare varit doktorand vid Umeå universitetet markeras med asterisk.

Institutionen för kultur- och medievvetenskaper	Anders Öhman Maria Jönsson Sofia Pulls Maria Löfgren Erik Lindenius
Pedagogiska institutionen	Katarina Kärnebro*
NMD	Ewa Bergqvist Helena Vennberg Lotta Vingsle Magnus Österholm Malin Norberg Ulrika Hultdin
TUV	Sofie Areljung
Institutionen för kost- och måltidsvetenskap	Ingela Bohm
Institutionen för psykologi	Fredrik Sjödin
Institutionen för omvårdnad	Åsa Carlsund
SLU	Maria Wiklund

LITUM-nätverket har fått spridning med både nationella och internationella medlemmar genom doktorander som studerat vid Umeå universitet och då ingått i LITUM och genom LITUM-medlemmar som bytt arbetsplats. Därför har LITUM år 2024 även medlemmar från: Mittuniversitetet, Högskolan Väst, Högskolan Borås, Luleå universitet, Högskolan Dalarna, Linnéuniversitetet och University of Seychelles (se Tabell 6).

Tabell 6. LITUM-medlemmar utanför Umeå universitet. Personer som är eller som tidigare varit doktorand vid Umeå universitetet markeras med asterisk.

Ann-Catrin Edlund	Mittuniversitetet
Ingela Norberg	Mittuniversitetet
Ingrid Lennartson Hokkanen	Mittuniversitetet
Linda Carlson	Mittuniversitetet
Therese Hallberg Bernblad*	Mittuniversitetet
Ulla Damber	Mittuniversitetet
Monica Egelström*	Högskolan Väst
Baran Johansson*	Högskolan Väst
Carina Hermansson	Högskolan i Borås
Oscar Björk	Luleå universitet
Åsa Wedin	Högskolan Dalarna
Justin Zelime*	University of Seychelles
Christian Waldman	Linnéuniversitetet
Annelie Johansson	Linnéuniversitetet

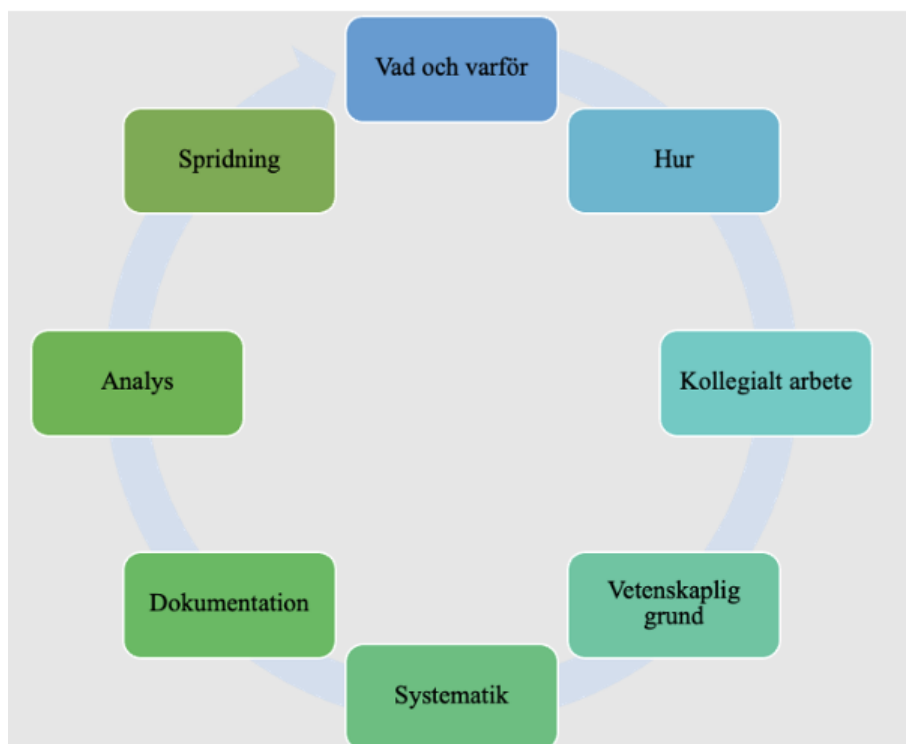
Samarbete i forskarnätverk

LITUMs medlemmar är också deltagare i och samordnare av andra nätverk, vilket stärker möjligheterna för spridning och samarbete med andra forskare. Här presenteras ett urval av de nätverk där LITUM-medlemmar har eller har haft en samordnande eller ledande funktion. Några av de nätverk som LITUM samverkar med är interna på UmU, exempelvis CogLing Umu, Medical Humanities Network och Specialpedagogiska forskningsrådet. Andra nätverk är nationella, som exempelvis ASLA (Svenska föreningen för tillämpad språkvetenskap), Flerspråk, Kungl. Skytteanska Samfundet, Kungl. Gustav Adolfs Akademien för svensk folkkultur, LOL (Nätverket litteracitet och lärande i högre utbildning), SMDI (Svenska med Didaktisk Inriktning), Språkrådets referensgrupp. Ytterligare andra nätverk är internationella, som EARLI (European Association of Reserach on Learning and Instruction), SIG Writing, SKRID (ett nordiskt forskningsnätverk i SKRIVDidaktik).

Samverkan med praktiken

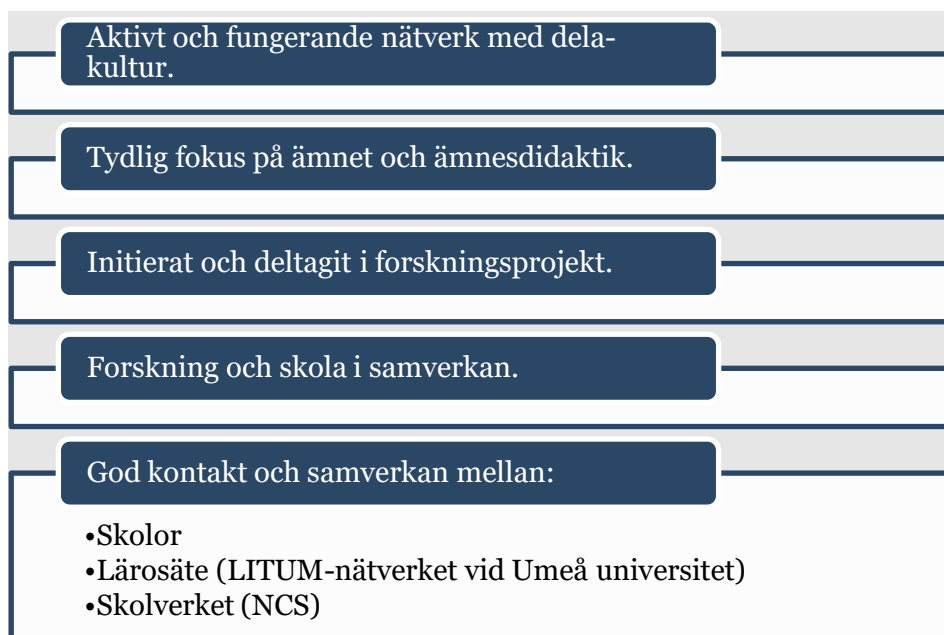
LITUM-nätverket har byggt upp ett stabilt och fruktbart samverkansarbete med ett kommunalt lärarnätverk för Kommunikation-, Läs- och Skrivutveckling, KLoS, och ett regionalt dito nätverk. Samverkansarbetet har flera syften. Ett syfte är att genom forskning bidra till att skolpraktiken i en återkommande process kan arbeta med skolutveckling utifrån beprövad erfarenhet och vetenskaplig grund (se Figur 1). Det har LITUM-nätverket

bidragit med genom föreläsningar, både enstaka och i föreläsningsserier för de båda nätverken, genom publikationer som presenterats för nätverken och genom forskning. Ett annat syfte är att stärka praktikinära forskning och möjligheter att arbeta med deltagande forskning.

Figur 1. Modell för en återkommande process för att arbeta med skolutveckling och praktikinära forskning utifrån beprövad erfarenhet och vetenskaplig grund. (fritt framtagen utifrån Att ställa frågor och söka svar, 2020).

Den samverkan som byggts upp mellan LITUM och KLoS har stått som modell för Umeå kommuns nya nätverksstruktur för förstelärare och speciallärare med det övergripande syftet att bygga broar mellan undervisning, utveckling och forskning. Strukturen bygger på kunskapsgrupper där förstelärarnätverk och speciallärarnätverk finns i alla tre skolområden i kommunen. Ovanför kunskapsgrupperna finns tre projektgrupper, en projektgrupp i varje skolområde, där det ingår områdeschef, rektorer och representanter för förstelärare och speciallärare. Ovanför projektgrupperna finns en styrgrupp bestående av enhetschef, tre skolområdeschefer, tre rektorer och en lektor (tillika forskningsledare för LITUM). En målsättning är att det ska finnas ett råd för undervisning, utveckling och forskning med representanter från kommunen, enhetschef och från forskarnätverk. Målen för denna nätverksstruktur delas in i processmål, utvecklingsmål och resultatmål. KLoS och LITUM står som modell för denna struktur (se Figur 2).

Figur 2. LITUMs och KLoSs samverkan står som modell för Umeå kommuns nätverksstruktur för förstelärare och specialpedagoger. Bild från presentation i kommunens styrgrupp.

Målet är att bygga styrkedjor som ger en struktur som inte (enbart) handlar om personliga kontakter utan om en styrkedja mellan forskare och lärare. Styrkedjan ger även deltagarna i de olika nätverken mandat för sina uppdrag och skapar därmed möjlighet och förutsättningar för spridning av kunskap.

En viktig faktor för att samverkansarbetet mellan LITUM och KLoS varit framgångsrikt är en samverkanstjänst som medfinansierades av Institutionen för språkstudier, Umeå kommun och Lärarhögskolan. Samverkanstjänsten gav möjlighet för Erika Sturk att som nätverkssamordnare för KLoS och samverkansanställd på Institutionen för språkstudier ingå i LITUM-miljön bygga samverkansstrukturer. Samverkanstjänstens utfall a var att långsiktiga kombinerade utvecklings- och forskningsprojekt inom angelägna områden skapades och projekten var funktionella som stöd för skolans verksamhetsutveckling. Forskningsresultaten hade hög relevans och kvalitet och är publicerade och projekten har attraherat extern finansiering för fortsatt samverkan (se Tabell 7 för exempel).

Tabell 7. Exempel på utfall från samverkansarbete mellan LITUM och KLoS.

Förväntade utfall av samverkan	Verkliga utfall: forskningsprojekt	Verkliga utfall
... långsiktiga kombinerade utvecklings- och forskningsprojekt bedrivs inom angelägna områden.	Skrivforskning, Peter Ström, lektor vid Umeå universitet Vasa – Umeå: Projekt Skrivdidaktik	Artikel publicerad Forskningsprojekt 2022–2024
... projekten är funktionella som stöd för skolans verksamhetsutveckling.	Intensivläsning, Umeå kommun – Litum	Intensivläsningsprojekt initierat av kommunen, bedrivs av LITUM och KLOS. Wallenberg-projekt under ledning av Yvonne Knospe
... forskningsresultat av hög relevans och kvalitet publiceras.	Skrivdiskurser i grundskolan: KLoS – Litum	Artikel publicerad i Written Communication (no 2 Norska listan) Avhandling, Sturk, 2022
... projekten gärna attraherar extern finansiering för fortsatt samverkan.	VR-projekt: Skrivande som näring för demokratin	Vetenskapsrådet finansierar: VR 2018-03779

LITUM-medlemmar som arbetar med deltagande forskning och forskning i samverkan med lärare och skolor tar stort ansvar för att presentera sin pågående och avslutade forskning för lärarnätverk och lärare som varit del av studierna. En möjlighet är att besöka nätverken vid någon av deras träffar, en annan är att presentera på Umeå kommuns årliga forskningsdag där pågående och/eller avslutade praktiktäna forskningsprojekt presenteras för lärare och skolledare. En utkomst av samverkan med det Regionala nätverket är presentationer och medverkan vid det symposium som det Regionala nätverket för språk-, läs- och skrivutvecklare i region Västerbotten arrangerar, ett symposium som initierades av Sturk under samverkansperioden mellan KLoS och LITUM, och som blivit årligt återkommande. På symposiet hålls två spår med valbara pass för lärare i förskola och lärare i grundskola. På det regionala nätverkets symposium 2021 presenterades demokratiprojektet Skrivande som näring för demokratin. Det Regionala nätverkets symposium 2024 hade fokus på läsfrämjande arbete. Tre av LITUMs forskare medverkade under symposiet utifrån pågående skolnära forskningsprojekt.

Forskningsområden och forskningsprojekt: Literacy i utbildning

Inom LITUMs tvärvetenskapliga forskningsmiljö har läsande och skrivande undersökts utifrån olika perspektiv och frågeställningar, bland annat literacy inom utbildning, flerspråkighet och literacy, skönlitteratur och skrivande, läs- och skrivsvårigheter. Andra frågeställningar som har

undersökts rör bland annat hur lagar, policydokument etc. utvecklats, hur individer svarat mot en förändrad läs- och skrivkontext, hur begrepp förändrats, samt hur läsande och skrivande relaterar till demokratiska processer. Här följer en sammanställning av de forskningsområden som har varit i fokus de senaste 10 åren inom LITUMs nätverk av forskare. Under varje forskningsområde finns en beskrivning av de forskningsprojekt och exempel på publikationer som relaterar till respektive område. Sammanställningen baserar sig på den information som forskare i LITUMs nätverk skickat in under hösten 2023.

I LITUM-nätverket intresserar vi oss för läsande och skrivande i olika skolämnen och stadier av utbildning. Några skolämnen som varit i fokus under de senaste 10 åren är literacy i de moderna språken, samhälls- och naturvetenskap, matematik, samt i hem- och konsumentkunskap. Forskning har bedrivits från förskola upp till högre utbildning. LITUM samverkar också med Umeå universitets projektsatsning SKRIVUM vars syfte är att stärka lärarnas skrivdidaktiska ämneskompetens för att ge studenterna stöd i deras skrivande.

Förskolan

Exempel på publikationer

Hermansson, C. & Lindhè, A. (2019). Demokratisk kompetens och digi-läsning i förskolans värdegrundsarbete. I M. Norling & M. Magnusson (red.), *Barns språkmiljö i förskolan*. Stockholm: Liber.

Hermansson, C. & Olin-Scheller, C. (2019). Digi-läsning: om läsning, kropp och rum i en digitaliserad förskola. I S. Kjällander & B. Riddersporre (red.), *Digitalisering i förskolan: på vetenskaplig grund*. Stockholm: Natur & Kultur.

Hermansson, C. (2017). Disembodied Voice and Embodied Affect: e-Reading in Early Childhood Education. *Nordic Journal of Literacy Research*, 3(2), 12–25.

Låg- och mellanstadiet

Rita för att lära och lära sig att rita i lågstadiets NO-undervisning,

VR-finansierat, dnr 2019-03429, Medverkande: Sofie Areljung, Carina Hermansson

Exempel på publikationer

Areljung, S., Skoog, M., & Sundberg, B. (2022). Teaching for emergent disciplinary drawing in science? Comparing teachers' and children's ways of representing science content in early childhood classrooms. *Research in Science Education* 52, 909–926.

Skrivande som näring för demokratin

VR-finansierat projekt: 2019-01-01 – 2021-12-31, dnr 2018-03779

Forskningsledare: Eva Lindgren. Medverkande: Anna Nilsson, Carina Hermansson, Erika Sturk, Per Boström, Peter Ström.

Exempel på publikationer

Hermansson, C. & Lindgren, E. (2020). Skriv! och delta i demokratin. I K. Forsling & C. Tjernberg (red). *Skrivundervisningens grunder*. Malmö: Gleerups.

Hermansson, C., Lindgren, E., & Sturk, E. (2023). Skrivundervisningens många ansikten och lärares didaktiska val. In *Skrivundervisningens praktiker* (pp. 157–173).

Lindgren, E., Hermansson, C., Ström, P., Boström P. & Nilsson, A. (2021). Skriva, bildning och medborgarskapande. I U. Nemeth & A. Nordenstam (red.) *Bildning. Svensk lärarföreningens Årsskrift 2020*.

Lindgren, E., Hermansson, C., Boström, P., Nilsson, A., Ström, P., & Sturk, E. (2022). Skrivande för delaktighet och demokrati. In E. Lindgren, C. Hermansson, A. Norlund Shaswar & S. Areljung. (Eds.) *Skrivdidaktik i grundskolan* (1st ed., pp. 43–67). Lund: Studentlitteratur.

Ström, P., Lindgren, E., Boström, P., & Hermansson, C. (2024). Discourse of influence : participation and opinions in digital and print media. *Sakprosa*, 16(1), 1–34. <https://doi.org/10.5617/sakprosa.9732>

Sturk, E., Hermansson, C., & Lindgren, E. (2022). Elever berättar om skrivande – individ och kontext i samspel. In *Fjortonde nationella konferensen i svenska med didaktisk inriktning : Didaktiska perspektiv på språk och litteratur i en globaliserad värld, Malmö 18–19 november 2020* (pp. 231–247).

Sturk, E. (2022). *Writing across the curriculum in Compulsory School in Sweden*. Studier I språk och litteratur från Umeå universitet., 49.

Sturk, E. & Lindgren, E. (2019). Discourses in teachers' talk about writing. *Written communication* 36(4), 503-537, <https://doi.org/10.1177/0741088319862512>

Sturk, E., Randahl, A.-C., & Lindgren, E. (2020). På väg mot en allsidig skrivundervisning. *Svenskläraren*, (1), 16–18.

Sturk, E. (2023). The Teaching of Writing Across the Curriculum in School Years 4-6 in Sweden. *Written Communication*, 0(0). <https://doi.org/10.1177/07410883231169505>

Utvärdering av cirkelmodellen: elevers skrivande på mellanstadiet

LITUMfinansierat projekt 2016–2017

Exempel på publikationer

Hermansson, C., Jonsson, B., Levlin, M., Lindhe, A., Lundgren B. & Norlund Shaswar, A. (2019). The (non)effect of Joint Construction in a genre-based approach to teaching writing. *The Journal of Educational Research*. 112(4): 483-494

Högstadiet och gymnasiet

Exempel på publikationer

Holm, H., Skein, E., & Sullivan, K. P. (2021). Bringing Informal E-Learning into the School English as a Second Language Classroom: What Do E-Sports Do to Learning?. *Research on E-Learning and ICT in Education: Technological, Pedagogical and Instructional Perspectives*, 239–256.

Holm, H., Skein, E., & Sullivan, K. P. (2022). Using computer keystroke logging in the second language composition classroom. In *Technology in Second Language Writing*, 167–181. Routledge.

Holm, H., Skein, E., & Sullivan, K. P. (2022). Skrivande och dataspelande. I E. Lindgren, C. Hermansson, A. Norlund Shaswar, S. Areljung, *Skrivdidaktik i grundskolan* Lund: Studentlitteratur, 153–172.

Waldmann, C., Ranjesh, R., Malmström, A., Lindgren, E., & Levlin, M. (2022). Ungdomars skrivpraktiker på fritiden. I *Språk i skola, på fritid och i arbetsliv* (pp. 187-). ISBN: 9789187884290

2-year postdoc (2021-2023) on writing processes in L1 & L2, upper-secondary education & higher education

Exempel på publikationer

Tarchi, C., Villalón, R., Vandermeulen, N., Casado Ledesma, L., & Fallaci, A.P. (2023). Recursivity in source-based writing: a process analysis. *Reading & Writing*.

Vandermeulen, N., Van Steendam, E., De Maeyer, S., Lesterhuis, M., & Rijlaarsdam, G. (2023). Learning to write syntheses: the effect of process feedback and of observing models on performance and process behaviors. *Reading & Writing*.

Vandermeulen, N., Van Steendam, E., De Maeyer, S., & Rijlaarsdam, G. (2023). Writing Process Feedback Based on Keystroke Logging and Comparison With Exemplars: Effects on the Quality and Process of Synthesis Texts. *Written Communication*, 40(1), 90–144.

Van Steendam, E., Vandermeulen, N., De Maeyer, S., Lesterhuis, M., Van den Bergh, H., & Rijlaarsdam, G. (2022). How students perform synthesis tasks: An empirical study into dynamic process configurations. *Journal of Educational Psychology*, 114(8), 1773–1800.

Literacy i SO, NO, hemkunskap, matematik, moderna språk

Exempel på publikationer

Bohm, I., Lindblom, C., Åbacka, G., Bengs, C., & Hörnell, A. (2015a). Absence, deviance and unattainable ideals—Discourses on vegetarianism in the Swedish school subject Home and Consumer Studies. *Health Education Journal*.

Bohm, I., Lindblom, C., Åbacka, G., Bengs, C., & Hörnell, A. (2015b). “He just has to like ham”—The centrality of meat in home and consumer studies. *Appetite*, 95, 101–112.

Bohm, I., Lindblom, C., Åbacka, G., & Hörnell, A. (2016). ‘Don't give us an assignment where we have to use spinach!’: food choice and discourse in home and consumer studies. *International Journal of Consumer Studies*, 40(1), 57–65.

Bohm, I., Åbacka, G., Hörnell, A., & Bengs, C. (2023). “Can we add a little sugar?” the contradictory discourses around sweet foods in Swedish home economics. *Pedagogy, Culture & Society*, 1–17.

Egelström, M. (2019). *Samma lärare – olika praktiker? En studie av literacy och meningsskapande i grundskolans tidiga ämnesundervisning*. Studier i språk och litteratur från Umeå universitet, 39. Umeå Studies in the Educational Sciences, 32.

Knospe, Y. (2017) *Writing in a third language: a study of upper secondary students' texts, writing processes and metacognition*. Umeå studies in language and literature, 36

Knospe, Y. (2019) Schreibstrategietraining im Deutschunterricht: Textqualität und Schreibprozesse einiger schwedischer Lernender. German as a Foreign Language, Cambridge: GFL 2019, (2) : 20–40

Knospe, Y. & Malmqvist, A. (2020) Schreiben mit digitalen Hilfsmitteln: Suchstrategien und Anwendungsmuster einiger schwedischer Deutschlerner. Zeitschrift für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht, TU Darmstadt 2020, Vol. 25, (2) : 157–179

Forskningsprojekt inom matematik

Elevers (brist på) förståelse av matematiska texter

2022–2026. Finansierat av Marcus och Amalia Wallenbergs Minnesfond.
Forskningsledare: Magnus Österholm.

Det naturliga språkets roll vid elevers lärande av det matematiska symbolspråket

2016–2023. VR-finansierat forskningsprojekt. Forskningsledare: Magnus Österholm.

Effekter på krav på läsförmåga när matematikuppgifter översätts mellan olika språk.

2014-2016. Finansierat av Riksbankens Jubileumsfond. Forskningsledare: Ewa Bergqvist.

Exempel på publikationer inom matematik

Bergqvist, E., Theens, F. & Österholm, M. (2018) The role of linguistic features when reading and solving mathematics tasks in different languages. *The Journal of Mathematical Behavior*, 51, 41–55.

Dyrvold, A., Bergqvist, E. & Österholm, M. (2015). Uncommon vocabulary in mathematical tasks in relation to demand of reading ability and solution frequency. *Nordic Studies in Mathematics Education*, 20 (1), 5–31.

Hultdin, U. W., Bergqvist, E., Bergqvist, T., Vingsle, L. & Österholm, M. (2023). Applying a new framework of connections between mathematical symbols and natural language. *The Journal of Mathematical Behavior*, 72, 101097.

Theens, F., Bergqvist, E. & Österholm, M. (2023) Equivalence in multilanguage mathematics assessment. *Nordic Studies in Mathematics Education*, 28 (1–2), 7–29.

Österholm, M. (2015). What is the basis for self-assessment of comprehension when reading mathematical expository texts? *Reading Psychology*, 36 (8), 673–699.

Österholm, M. & Bergqvist, E. (2013). What is so special about mathematical texts? Analyses of common claims in research literature and of properties of textbooks. *ZDM - The International Journal on Mathematics Education*, 45 (5), 751–763.

Literacy i högre utbildning

Skrivdidaktik i lärarutbildning och skola i Finland och Sverige

2023-08-01–2024-12-31, Åbo Akademi och Umeå universitet.

Exempel på publikationer

Holm, H., Lindström, N., Sullivan, K. P., Lindfors, H., Oskarsson, L., Surting, G., & Vestring, N. (2023). Innovating Literacy Learning for 21st Century Teacher Education: A Sequence of Swedish Case Studies. In *The Future of Teacher Education* (pp. 286–310). Brill.

Rosvall, C., Sturk, E., Magnusson, U., et al. (2023). Skrivstötning i teori och praktik med exempel från Finland och Sverige. I C. Rosvall, E. Sturk, U. Magnusson, et al. (Red.), *Ämnesdidaktiska perspektiv på språk och litteratur: Åttonde nordiska konferensen för modersmålsdidaktisk forskning* (NNMF8) (s. 225–244). Uppsala: Institutionen för nordiska språk, Uppsala universitet.

Sandström, K. (2016). *Peer Review Practices of L2 Doctoral Students in the Natural Sciences*. Umeå Studies in Language and Literature, 31.

Sandstrom, K. H. (2021). Building genre knowledge through peer review: L2 doctoral students' provision of feedback in the natural sciences. *The Journal of Writing Research*, 13 (2), 257–283.

Sturk, E., Hipkiss, A. M., Randahl, A.-C., et al. (2022). Skrivande i skolans alla ämnen: reflekterande observation som metod. I E. Lindgren, C. Hermansson, A. Norlund Shaswar, S. Areljung, (Red.), *Skrivdidaktik i grundskolan* (s. 97–129). Lund: Studentlitteratur AB.

Flerspråkighet och literacy

De flesta människor läser och skriver idag på mer än ett språk utöver sitt modersmål. Många människor i Sverige, Europa och resten av världen är flerspråkiga och läser och skriver på ett eller flera ytterligare språk. Inom LITUM bedrivs forskning om läsande och skrivande på olika språk, däribland svenska som andraspråk och minoritetsspråken samiska och meänkieli. Vi är intresserade av att undersöka flerspråkig literacy inom såväl policy som olika delar av utbildningssystemet. Nedanstående projekt har genomförts av forskare med anknytning till LITUM de senaste 10 åren.

Literacitet i Sápmi: flerspråkighet, revitalisering och literacitetsutveckling i ett globaliserat Norden

VR-finansierat projekt: 2012-01-01 – 2014-12-31, dnr 2011-06153

Forskningsledare: Kirk Sullivan. Medverkande: Eva Lindgren, Hanna-Máret Outakoski, Asbjørg Westum.

Av särskilt strategiskt intresse för UmU, i relation till den lärarutbildning i samiska universitetet fått i uppdrag att utveckla och det arktiska centrum, är forskningen om literacitet i Sápmi (projektledare prof. Kirk Sullivan). Forskningen undersöker barn och ungas skrivande på samiska, svenska/norska/finska och engelska, samt deras identitet och språkanvändning i syfte att bidra till revitalisering av samiskan.

Exempel på publikationer

Belanic, K., Lindgren, E., Outakoski, H., Westum, A., & Sullivan, K. (2017). Nordsamiska i och utanför skolan: språkanvändning och attityder. In Liliequist, M. &

Cocq, C. Samisk kamp: Kulturförmedling och rättviserörelse (pp. 252–279). Umeå: h:ström - Text & Kultur.

Hornberger, N. H., & Outakoski, H. (2015). Sámi time, space and place : exploring teachers' metapragmatic statements on Sámi language use, teaching and revitalization in Sápmi. *Confero*, 3(1), 1–46. <https://doi.org/10.3384/confero.2001-4562.150618>

Lindgren, E., Sullivan, K. P. H., Outakoski, H., & Westum, A. (2016). Researching literacy development in the globalised North: studying tri-lingual children's English writing in Finnish, Norwegian and Swedish Sapmi to provide a window into the superdiverse. In Cole, DR & Woodrow, C (Eds.) *Super Dimensions in Globalisation and Education* (pp. 55-68). Singapore: Springer. ISBN 978-981-10-0310-3

Lindgren, E., Westum, A., Outakoski, H. & Sullivan, K. P. H. (2017). Meaning-making across languages: a case study of three multilingual writers in Sápmi. *International Journal of Multilingualism* 14(2), 124-143, DOI: 10.1080/14790718.2016.1155591

Lindgren, E., Westum, A., Outakoski, H., & Sullivan, K.P.H. (2019). Revising at the leading edge: Shaping ideas or clearing up noise. In E. Lindgren & K.P.H. Sullivan (Eds.). *Observing writing: Insights from keystroke logging and handwriting*. (pp. 346–365). Leiden, the Netherlands: Brill.

Lindgren, E., Westum, A., Outakoski, H. & Sullivan, K. P. H. (2015). Undersökning av barns och ungas språkanvändning. I *Förstudie: kartläggning av de samiska språken*. Kiruna: Sametinget.

Outakoski, H., Lindgren, E., Westum, A. & Sullivan, K. P. H. (2019). Researching Writing Development to Support Language Maintenance and Revitalization: Design and Methodological Challenges. In: Sullivan, K. P. H & Cocq, C. (Eds.), *Perspectives on Indigenous writing and literacies* (pp. 165–185). Leiden, Netherlands: Brill Publishing.

Outakoski, H. (2015). Davvisámegiela čálamáhtu konteksta [The context of North Sámi literacy]. *Sámi dieđalaš áigečála*, (1), 29–59.

Outakoski, H. (2015). *Multilingual literacy among young learners of North Sámi : contexts, complexity and writing in Sápmi* (PhD dissertation, Umeå University).

Sullivan, K.P.H., Belancic, K., Lindgren, E., Outakoski, H. & Vinka, M. (2019). The Global in the Local: Young Multilingual Language Learners Write in North Sámi. In Sherris, A. & Kreeft Peyton, J. (Eds.) *Teaching Writing to Children in Indigenous Languages: Instructional Practices from Global Contexts* (pp. 235–253), New York: Routledge.

SFI-elevers skriftbruk i vardagsliv och studier

Exempel på publikationer

Norlund Shaswar, A. (2022). The mobility of everyday literacies. Literacy practices for passing a driving test as a potential resource for L2 and literacy development. In: A. Norlund Shaswar & J. Rosén (red.) *Literacies in the age of mobility*. Palgrave Macmillan, s. 103–130.

Norlund Shaswar, A. (2022). Digital Literacy Practices in Everyday Life and in the Adult L2 Classroom: The Case of Basic Literacy Education in Swedish I: G. S. Levine & D. Mallovs (Red.) *Language learning of adult migrants in Europe. Theoretical, Empirical and Pedagogical Issues*. Springer Nature, s. 171-196.

Norlund Shaswar, A. & Rosén, J. (2022) Multiple Approaches to Literacies in the Age of Mobility. In: A. Norlund Shaswar & J. Rosén (red.) *Literacies in the age of mobility*. Palgrave Macmillan, s. 1-23.

Norlund Shaswar, A. (2021) 'I should really interpret word by word for you': Researcher, interpreter, and interviewee negotiating roles, responsibilities, and meanings in two multilingual literacy research interviews. In: Breuer, E.O., Lindgren, E., Stavans, A., and Van Steendam, E. (eds.) *Multilingual Literacy*. Bristol: Multilingual Matters, s. 63-93.

Norlund Shaswar, A. (2021). Taking risks in literacy research. Using an interpreter in multilingual research interviews. In: C. Cunningham & C. J. Hall (red.) *Vulnerabilities, Challenges and Risks in Applied Linguistics*. Bristol: Multilingual Matters, s. 162-179.

Norlund Shaswar, A., Ljung Egeland, B., Rosén, J. & Wedin, Å. (Under utgivning). (Im)mobility, literacies and second language education for adults and adolescents with limited previous education. *Apples, Journal of applied language studies*.

Norlund Shaswar, A. (under utgivning). Classroom work with literature in basic literacy and second language education for adults. *Apples, Journal of applied language studies*.

Wedin, Å. & Norlund Shaswar, A. (2023). Teachers' perceptions of letter learning among adults: the case of basic literacy education in Swedish for Immigrants, *Nordic Journal of Literacy Research*, 9(1), 39-58.

Wedin, Å. & Norlund Shaswar, A. (2023). Interaction and meaning making in basic adult education. The case of Swedish for immigrants in Sweden. *Studies in the Education of Adults*. 55(1), 24-43.

Wedin, Å. & Norlund Shaswar, A. (2021). Litteracitetspraktiker i vardags- och samhällsliv: Skriftspråksvanor hos svenska sfi-elever med kort eller ingen tidigare studiebakgrund. *Nordic Journal of Literacy Research* 7(2), 19-38.

Språkpolicy: Att skapa språkstimulerande gränsöverskridande arenor på Ålidhemsskolan.

Ett forsknings- och utvecklingsprojekt. Lärarhögskolan, Umeå universitet (Dnr FS 2.1.6-282-15). Medverkande forskare: Ulla Damber, Carina Hermansson.

Att lära sig ett nytt språk: kognitiv utveckling hos nyanlända immigranter

LITUM-finansierat forskningsprojekt 2018. Medverkande forskare: Fredrik Sjödin.

Övriga publikationer inom området

Belancic, K., Stagg Peterson, S., & Lindgren, E. (2022). Writing and play. In E. Lindgren, C. Hermansson, A. Norlund Shaswar & S. Areljung. (Eds.) *Skrivdidaktik i grundskolan* (1st ed., pp. 307–326). Lund: Studentlitteratur.

Breuer, E.O., Lindgren, E., Stavans, A., and Van Steendam, E. (eds.) (2021). *Multilingual Literacy*. Bristol: Multilingual Matters.

Hermansson, C., Norlund Shaswar, A., Rosén, Jenny & Wedin, Å. (2021). Teaching for a monolingual school? (In)visibility of multilingual perspectives in Swedish teacher education. *Education Inquiry* <https://doi.org/10.1080/20004508.2021.1885588>

Stavans, A., & Lindgren, E. (2022). Writing and emojis. In E. Lindgren, C. Hermansson, A. Norlund Shaswar & S. Areljung. (Eds.) *Skrivdidaktik i grundskolan* (1st ed., pp. 195–214). Lund: Studentlitteratur

Stavans, A., & Lindgren, E. (2021). Building the multilingual literacy bridge. In Breuer, E.O., Lindgren, E., Stavans, A., and Van Steendam, E. (eds.) *Multilingual Literacy*. Bristol: Multilingual Matters.

Skönlitteratur och kreativt skrivande

Att kunna läsa, lyssna på och ta till sig skönlitterära texter – ramsor, visor, dikter, låtar, berättelser – på sitt förstaspråk och på andra språk – är berikande för individen. Läsning av skönlitteratur är också del av skolans läroplan för alla språkämnen. Läsning av skönlitteratur är nära sammanknippt med kreativt skrivande, som är ett annat av våra fokusområden.

Exempel på publikationer

Jönsson, M. (2019). *Från litteraturförståelse till literacy: Om utbredningen av ett begrepp och konsekvenserna för litteraturredidaktiken*. *Tidskrift för litteraturvetenskap*, 49(4), 69–78.

Jönsson, M. (2019). *Femton år av fulskrivning: Om nykritik, transgression, den andres ansikte och nätundervisning*. I *Tidskrift för litteraturvetenskap*, 49(1), 31–38.

Jönsson, M. (2019). *Bilderboks läsning på högstadiet och gymnasiet: hur bilderboken kan utveckla litteraturundervisningen*. I I. Lindell & A. Öhman (Red.), *För berättelsens skull: modeller för litteraturundervisningen* (s. 41–63). Stockholm: Natur och kultur.

Jönsson, M. (2017). *Normer i normkritisk barnlitteratur: om frihet, emancipation och tvånget att bli kär*. I Å. Hedemark & M. Karlsson (Red.), *Unga läsare: läsning, normer och demokrati* (s. 13–28). Möklinta: Gidlunds förlag.

Lindell, I., & Öhman, A. (2019). *För berättelsens skull: Modeller för litteraturundervisningen*. [Stockholm: Natur och kultur](#)

Lindhè, A. & Hermansson, C. (2017). Litteraturläsningens empatiframjande effekt i det digitala klassrummet. I J. Pennlert, & P-O Erixon (red). *Digitala humaniora – humaniora i en digital tid*. Göteborg: Daidalos.

Läs- och skrivsvårigheter

Skolans läroplan förutsätter att elever har tillgång till en väl fungerande språk-, läs- och skrivförmåga för att kunna bearbeta och redovisa kunskaper i de olika ämnena. Elever med någon form av sårbarhet i sin språk-, läs- eller skrivutveckling behöver ofta riktade didaktiska insatser för att kunna utveckla läsande och skrivande så optimalt som möjligt. Inom Litum är vi intresserade av interventionsstudier som kan bidra till mer kunskap om språk-, läs- och skrivdidaktik som kan främja alla elevers utveckling och lärande, men särskilt de elever som har någon form av språk-, läs- och skrivsvårighet. Inom LITUM pågår även forskning som undersöker vilka språkliga, kognitiva och kontextuella faktorer som påverkar läs- och skrivutvecklingen, samt skolresultat med målsättningen att identifiera tidiga riskfaktorer när det gäller lässvårigheter och svårigheter att nå skolans lärandemål.

Skrivande vid lässvårigheter och andra inlärningssvårigheter

Skrivande på gymnasienivå hos elever med och utan en historia av lässvårigheter i grundskolan

VR-projekt : 2018-0372. Medverkande forskare: Maria Levlin, Christian Waldmann, Eva Lindgren, Pär Sehlström

Exempel på publikationer

Sehlström, P., Waldmann, C., & Levlin, M. (2023). Self-efficacy for writing and written text quality of upper secondary students with and without reading difficulties. *Frontiers in Psychology*, 14, 1231817–1231817.

Sehlström, P., Waldmann, C., Steinvall, A., & Levlin, M. (2022). Swedish (L1) and English (L2) Argumentative Writing of Upper Secondary Students with Reading Difficulties. *L1-Educational Studies in Language and Literature*, 22(1), 1–22.

Åsberg Johnel, J., Waldmann, C., & Levlin, M. (2024) The longitudinal role of orthographic knowledge in spelling development from primary to upper-secondary school. *Journal of Research in Reading*, Online ISSN: 1467-9817, Article ID: JRIR12443

Övriga publikationer inom området

Knospe, Y. & Palm, L. (2021) Berättelseskivande på gymnasiesärskolan: en fallbeskrivning av utveckling av textkvalitet och skrivprocesser. Praktisk pedagogisk forskning i det lärande nordiska nätverket Gemensamma Vägar: en antologi, Umeå: Pedagogiska institutionen, Umeå universitet 2021 : 28–47

Levlin, M., & Waldmann, C. (2020). Written Language in Children with Weak Reading and Spelling Skills: The Role of Oral Language, Phonological Processing, Verbal Working Memory and Reading. *L1-Educational Studies in Language and Literature* (Vol. 20, p. 1–).

Interventionsstudier vid språk- och lässvårigheter

Att knäcka läskoden: undervisning i alfabetisk avkodning och morfologisk kunskap för grundskoleelever med lässvårigheter

Forskningsprojekt 2022-2026 finansierat av Stiftelsen Marcus och Amalia Wallenberg Minnesfond. Medverkande forskare: Yvonne Knospe, Maria Rosenberg, Maria Levlin

Exempel på publikationer

Knospe, Y., Sturk, E., & Gheitasi, P. (2023). *Additional support for pupils with reading difficulties: A case study. Education Inquiry, 14*(1), 145–161. Routledge.

Levlin, M., & Nakeva von Mentzer, C. (2020). An evaluation of systematized phonics on reading proficiency in Swedish second grade poor readers: Effects on pseudoword and sight word reading skills. *Dyslexia, 26*(4), 427–441.

Levlin, M., Wiklund-Hörnqvist, C., Sandgren, O., Karlsson, S., & Jonsson, B. (2022). Evaluating the Effect of Rich Vocabulary Instruction and Retrieval Practice on the Classroom Vocabulary Skills of Children With (Developmental) Language Disorder. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools, 53*(2), 542–560.

Lässvårigheter i relation till språklig och kognitiv utveckling

Exempel på publikationer

Waldmann, C., & Levlin, M. (2024). Reading profiles in secondary school: concurrent language and cognitive abilities, and retrospective and prospective reading skills. *Frontiers in Psychology, 14*, 1287134–1287134.

Läsvårigheter och skolresultat

Exempel på publikationer

Levlin, M, Okonski, L., & Sullivan, K. P. H. (2022): Educational attainment in Swedish (L1) and English (L2) for students with reading difficulties: a longitudinal case study from primary to the end of secondary school, *Scandinavian Journal of Educational Research*.

Sehlström, P. (2023). Educational attainment of Swedish upper secondary students with and without reading difficulties. *ASLA:s skriftserie/ASLA Studies in Applied Linguistics 2023*, 30, 349–37.

Metoder

Eftersom LITUMs forskare kommer från flera olika discipliner använder vi ett brett spektrum av metoder och vi mixar dem ofta: observationer (i eller utanför klassrum), intervjuer (individuella och fokusgrupper), fallstudier, experimentella/kvasiexperimentella metoder, statistisk analys, textanalys (tex. diskurs, SFL, lexikal densitet, syntaktisk komplexitet), samtalsanalys, processanalys (tex. kognitiva processer, arbetsminne, keystroke logging).

Metodraketen anordnades under våren 2024 av seminarieserien inom språkdidaktik och pedagogiskt arbete. De olika metoder som presenterades var lingvistsk etnografi, experimentell studiedesign och deltagande forskning. Ett avslutande seminarium handlade om mixed methods och hur vi som forskare kan arbeta vidare med metodutveckling: Vad tar vi med oss? Vad har vi lärt oss? Vad vill vi veta mer om och hur går vi vidare?

Aktiviteter

För att stärka den internationella konkurrenskraften är det viktigaste att genomföra och publicera högkvalitativ tvärvetenskaplig forskning i samverkan mellan nationella och internationella forskare. Det är dessutom viktigt att både delta i andra internationella sammanhang och att synas på olika sätt till exempel på webben. För att ytterligare stärka LITUM-miljön, öka samarbetet, öka antal publiceringar och arbeta med forskningsansökningar har vi med lyckat resultat genomfört gemensamma aktiviteter såsom skrivarinternat och workshop/seminarier med inbjudna internationella gäster, symposier och en internationell konferens, SIG Writing.

Lunchträffar och seminarier

Under åren har mötesplatserna och tiderna varierat i LITUM. Det har varit lunchträffar, där man exempelvis diskuterat en gemensam artikel,

nätverksträffar och seminarier. De senaste åren har det skett i samplanering med de språkdidaktiska seminarierna vid Institutionen för språkstudier. En modell som också tillämpats är mini-symposier, där det funnits ett övergripande tema under vilket tre till fyra forskare ensamma eller tillsammans med utomstående kollegor, presenterat en studie och det funnits tid för diskussioner i nätverket.

Publikationer

LITUM-medlemmar har, tillsammans med medförfattare från andra länder och lärosäten, inbjudits att skriva i två gemensamma publikationer. Boken *Skrivdidaktik* (Lindgren m.fl., 2020) gavs ut på Studentlitteratur och innehåller 13 kapitel skrivna av LITUMs forskare med kollegor samt ett avslutande kapitel. Boken används vid lärarutbildningar vid flera lärosäten och tar upp olika perspektiv på skrivande i relation till undervisning. Vid symposiet 2023 inbjöds deltagarna att publicera i en special issue i den Umeå-baserade tidskriften *Education Inquiry* på symposiets tema: *Scaffolding writing*. De båda publikationerna har skapat en gemenskap i nätverket för författarna, då det varit strukturerade skrivprocesser med dagar för presentationer av planerade artiklar/bokkapitel med feed forward, och dagar med peer review processer där skribenterna stöttat varandra, och publikationen, framåt i processen.

Skrivinternat

Vid två tillfällen har LITUM bjudit in sina medlemmar till skrivinternat.

SKRIVUM

Umeå universitets rektor avsatte 2021 medel till Insatser för att stärka studenters språkförmåga samt stöd i studenters akademiska skrivande. Det treåriga projektet, som fick namnet SKRIVUM, stärktes vidare med medel från Lärarhögskolan gällande Språkstöd inom området skrivande i lärarutbildningen. Målet med SKRIVUM var att utforska och utveckla ämnesintegrerad skrivdidaktik inom utbildningar, program och kurser inom olika ämnen på Umeå universitet. Institutionen för språkstudier blev ansvarig enhet och vetenskaplig ledare var Erika Sturk, tillika ledare för LITUM. I ledningsuppdragen låg att arbeta för samverkan mellan LITUM och SKRIVUM. Sådana aktiviteter bestod i seminarier med ämnesintegrerad skrivdidaktik i fokus, presentation av SKRIVUM i LITUM-miljön, och deltagare i SKRIVUM, tillika medlemmar i LITUM, fick vid flertalet tillfällen möjlighet att presentera sina arbeten med olika programutvecklingar. Integreringen av SKRIVUM och LITUM var också omvänd: LITUM-medlemmar med kompetenser inom skrivande och skrivdidaktik presenterade på SKRIVUM och handledde på så sätt deltagarna i SKRIVUM. LITUM-medlemmar som presenterade på SKRIVUM var: Eva Lindgren om skrivande och AI, Annika Norlund Shaswar och Anderas Nouttaniemi om

flerspråkighet och skrivande, Karyn Sandström om akademiskt skrivande och feedback. Karyn Sandström blev också in som ledare i SKRIVUM på deltid under år två.

SIG Writing 2022

LITUM, Institutionen för språkstudier och UmU anordnade i juni 2022 den internationella konferensen SIG Writing under temat #right2write. Konferensen föregicks av två dagars doktorandskola som hade temat *Integrating multiple perspectives on writing*, ett tema som går i linje med LITUM-miljön. I organisationskommittén ingick Eva Lindgren, Kirk Sullivan, Carina Hermansson, Maria Levlin, Elisabet Norlin Rehnmark, Nina Vandermeulen och Erika Sturk.

Symposier

LITUM arrangerar varje eller varannan vår ett tvådagarssymposium för nätverket. Till dessa symposier bjuds varje gång ett antal internationella forskare in, som presenterar sin forskning i relation till symposiets tema. Även LITUM-nätverkets forskare presenterar sina pågående studier, så att de kan diskuteras och få spridning. Det går ut ett call for abstracts, men enbart internt, och abstracten läses och godkännes innan ett program skapas. Under flera år låg även en doktorandworkshop i anslutning till symposiet. Workshopen arrangerades av doktoranderna själva, och till dem bjöds symposiets keynotes in att dela sina erfarenheter.

2024, 16–17 maj: Literacy in Teacher Education

Keynotes: Lisbeth Elvebakk, Oslo universitet, Nina Vandermeulen, University of Antwerp, Sofia Jusslin, Åbo Akademi och gästforskare vid Umeå universitet, Nur Yigitoglu Aptoula, Bogazici University.

2023, 8–9 juni: Scaffolding writing.

Keynotes: Erik Lindenius, Umeå universitet, Jill Jeffery, Leidens universitet, Nederländerna, Gustaf Skar, Skrivecentret i Trondheim, Norge, Ria Heilä-Ylikallio, Åbo Akademi, Finland, Sofia Jusslin, Åbo Akademi, Finland, Camilla Rosvall, Åbo Akademi, Finland, Åsa Wengelin, Göteborgs universitet.

2021, 19–20 maj: Literacy in educational borderlands.

Keynotes: Diane Potts Lancaster University, Gert Rijlaardsdam, University of Amsterdam, Sara E.D. Wilmes, Université du Luxembourg.

2019, 10–11 juni: Keynotes: Anat Stavans, Beit Berl College, Israel, Jennifer Rowsell, Bock University, Canada, and Enlli Thomas Bangor University, Wales, UK.

2018, 15–16 maj: Litum symposium on multilingual literacy.

Keynotes: Lydia Kokkola, Luleå Tekniska Universitet och Nancy Hornberger, University of Pennsylvania.

2017, 4–5 maj: Keynotes: Roz Ivanič, Lancaster University, Marie Stevenson, University of Sidney, Shelley Stagg Peterson, University of Toronto, Judy Parr, University of Auckland.

Koppling till lärarutbildningen

Många forskare inom LITUM arbetar både med forskning och undervisning i lärarutbildning och andra utbildningar. Detta har lett till att kunskaper som genereras ur forskningssatsningen återförs till bland annat lärarutbildning, magisterutbildning i språkdidaktik och forskarutbildning i såväl språkvetenskap som språkdidaktik och pedagogiskt arbete. Detta görs i form av texter till litteraturlistor och undervisningens innehåll.

Vid institutionens interna forsknings- och utbildningsdagar har LITUMS forskning också genererat intresse för våra forskningsresultat hos kollegor inom andra forskningsområden. Exempel på forskning som har använts i utbildningar är studier som behandlar policy och olika aspekter av läs- och skrivutveckling, samt läs- och skrivundervisning i för och grundskolan. Metoder som används inom LITUM utgör grundläggande verktyg i många av institutionens utbildningar varför överspridningseffekter mellan LITUM och institutionens utbildningar (och övriga forskning) är naturliga. Vidare har forskning om flerspråkighet och literacy i samiska varit en bidragande orsak till att UmU fått examensrätt för lärarutbildning i samiska och en inbjudan att delta i en förstudie om användningen av samiska språk, båda viktiga delar i en långsiktig satsning på att stärka ämnet samiska. Sammanfattningsvis är LITUMS arbete inom forskning och utbildning en viktig del av Umeå universitets engagemang för att främja pedagogisk utveckling och kunskapsspridning. Genom att integrera forskning och undervisning skapas en dynamisk miljö där nya idéer och insikter kan frodas och gynna både studenter och samhället i stort.

Temat för LITUMS 10-årsymposium 2024 var Literacy in Teacher Education och syftet var att lyfta fram LITUM-medlemmars forskning inom lärarutbildningarna och få input från inbjudna forskares forskningsprojekt inom ramen för lärarutbildning. Symposiet var en möjlig mötesplats för forskare och lärarutbildare att tillsammans diskutera vilken forskning som gynnar lärarutbildningen och hur man kan forska inom ramen för de lärarutbildningar vi har vid UmU.

Framåtspaning

Ett år efter LITUMs etablering som nätverk skrev dåvarande forskningsledare Lindgren en framåtspaning:

Det enskilt största hindret för utveckling är kontinuitet. LITUM har utvecklats i en mycket positiv riktning med hjälp av resurser från forskningssatsningen, institutionen och fakulteten. Vi har också erhållit externa medel från VR och RJ och jobbar med att utveckla området både vad gäller teorier och metoder, vilket kommer att generera fler forskningsansökningar och förhoppningsvis också externa medel. LITUM är dock i dagsläget inte "sjävförsörjande" vad gäller forskningsmedel utan fortfarande beroende av universitetets stöd för att kunna genomföra och utveckla forskningen. Flera av LITUMs medarbetare går i pension under de närmsta fem åren vilket ställer stora krav på återväxten inom miljön.

I övrigt ser vi inte några särskilda hinder för utveckling av forskningsområdet. Vi har medarbetare med bred kompetens, doktorander, värdefulla nationella och internationella kontakter, och bra stöd från kollegor, institution, fakultet, lärarhögskolan och universitetet centralt.

10 år efter starten har LITUM-nätverket fått en kontinuitet i nätverksmöten och det årliga symposiet som efterfrågades i Lindgrens framåtspaning. Många forskningsområden har utvecklats och framför allt har LITUM-miljön bidragit till att literacy-forskare i olika inriktningar, och forskare som använder olika metodologier, möts och samarbetar och samverkar i nätverket och med det omgivande samhället.

Forskare inom literacy på Umeå universitet behöver en plattform där de kan mötas och utbyta kunskap och erfarenheter om forskning, pedagogiska och didaktiska frågor. LITUM sammanför forskare för att bredda forskningsområdet. Vi menar därför att Lärarhögskolans och Institutionen för språkstudiers satsningar sammantaget ger LITUM goda förutsättningar att fortsätta den positiva utveckling vi sett under de senaste tio åren. Miljön stärks genom att en blandning av forskare från UmU, internationella experter, doktorander och adjunkter tillsammans kan diskutera forskning och genomföra projekt. Kopplingen till praktiken har förstärkts genom samverkansuppdraget och den utökning av verksamhetsnära projekt som genomförts. Målsättningen är att miljön ska fortsätta vara en aktiv, tvärvetenskaplig forskningsmiljö som bidrar aktivt både till den internationella forskningsfronten och till nationell skolutveckling inom området literacy.

En framåtspaning är att område som borde lyftas mer är språkdidaktik, vilket vi definierar som undervisning och lärande i alla språk alltså svenska, engelska, tyska, samiska etc. LITUMs verksamhet ingår i det mer övergripande området språkdidaktik. I språkdidaktik ingår frågor som rör språk och flerspråkighet på ett brett plan och innefattar utöver text, läsande och skrivande också talat språk, lyssnande, kommunikation, interaktion och frågor om policy. Detta område har stor potential vid institutionen vilket bland annat visas i en gemensam bok om språkdidaktisk forskning (Lindgren & Enever, 2015). Området språkdidaktik är viktigt av många skäl. Ett av dem är att språk är det huvudsakliga medel med vilket vi kommunicerar. Ett annat skäl är att språk utgör obligatoriska delar av skolans läroplan (svenska, engelska, samiska, moderna språk, minoritetsspråk och modersmål) och skolan är i stort behov av forskning om undervisningen och lärandet i dessa ämnen. Det kanske viktigaste skälet, dock, är att i stort sett alla barn och ungdomar i Sverige (liksom i stora delar av världen) idag är flerspråkiga och de flesta klassrum är också flerspråkiga miljöer. Samhället och skolan behöver mer kunskap om hur man arbetar och kommunicerar i dessa miljöer för att tillvarata kompetenser och möjliggöra meningsskapande och utveckling.

En annan framåtspaning är att med samhällsstrukturens förändringar, en ökad flerspråkighet, införandet av nya läromedel i skolan, AI-genererat textskapande och andra utvecklingsområden krävs det att forskningen tar itu med och besvarar nya viktiga frågor. Därför är det nödvändigt att framtidens forskning betraktar literacy från olika perspektiv, såsom psykologiska, kognitiva, språkliga, pedagogiska, sociala och kulturella. LITUM strävar efter att främja möten mellan dessa olika perspektiv och skapa mötesplatser för forskare och lärare i skolpraktiken och det är således av stor vikt för forskare i LITUM-nätverket att fortsätta arbeta i den nu etablerade nätverksstrukturen som LITUM utgör vid UmU.

En tredje framåtspaning är att den samverkansforskning som LITUMs forskare ägnat och ägnar sig åt är av stor vikt för såväl forskarsamhället som skolpraktiken. Den är också viktig för de som deltar. Man kan delta i och samverka med forskning på olika nivåer: elever, lärare, forskarassistenter, utvecklingsledare/rektorer, lärarutbildare, doktorander och forskare. Kanske är det faktiskt så att alla behövs. Och alla berörs. Så för att beröra involverade, för att kunna involvera såväl forskare, doktorander, adjunkter och lärare inom utbildningsvetenskap som intresserar sig för literacy-frågor kan den samverkan som byggts upp mellan LITUM, KLoS och det regionala nätverket för literacy-utveckling framgent fortsätta utgöra en viktig faktor för framgångsrik forskning som också når ut till skolans praktik. Genom denna samverkan har vi skapat en hållbar struktur för att utföra praktikinära skolforskning som direkt återkopplas till en vidare praktik. Vi har evidens för att de små projekten, de som börjar i en efterfrågan i praktiken, som utvecklas tillsammans mellan forskare och lärare genom mindre studier och pilotstudier kan leda till större projekt där många vill delta. En framåtspaning är således att fortsätta göra mindre studier tillsammans med lärare, tillsammans med

forskare inom LITUM och tillsammans med lärarstudenter då sådana kan rendera i livskraftiga projekt som ger genklang.

Referenser

Att ställa frågor och söka svar: samarbete för vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet (Första upplagan, första tryckningen). (2020). Skolverket.

Lindgren, E. & Enever, J. (2015). *Språkdidaktik: researching language teaching and learning*. Department of Language Studies, Umeå University.

Lindgren, E., Hermansson, C., Norlund Shaswar, A., & Areljung, S. (2022). *Skrivdidaktik i grundskolan* (Upplaga 1). Studentlitteratur.

SOU 2009:94. *Att nå ut och nå ända fram*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

UNESCO (2004). *The Plurality of Literacy and Its Implications for Policies and Programmes*. UNESCO Education Sector Position Paper. Paris: UNESCO.